

M E S O S Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi
The Journal of Interdisciplinary Medieval Studies

Ortaçağ'dan Günümüze Karnaval ve Maske

Yazar/Author: Abdulkadir ERCAN

Kaynak/Source: *Mesos: Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, VI, 31-43

Doi: 10.5281/zenodo.14568537

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 22 Ekim 2024; Kabul Tarihi: 26 Aralık 2024

MESOS Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi içinde yayımlanan tüm yazılar kamunun kullanımına açıktır; serbestçe, ücretsiz biçimde, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin alınmaksızın okunabilir, kaynak gösterilmesi şartıyla indirilebilir, dağıtılabılır ve kullanılabilir.

ORTAÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE KARNAVAL VE MASKE

CARNIVAL AND MASK FROM THE MIDDLE AGES TO TODAY

Abdulkadir ERCAN*

* Öğretim Görevlisi. Mardin Artuklu Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, abdulkdirercan@artuklu.edu.tr
: 0000-0002-2976-8182

Özet

Maske, oldukça eski zamanlara dayanan tarihi, kültürel ve sanatsal bir öğedir. Keşfedilen bulgular ışığında Üst Paleolitik Dönemden (yaklaşık 40.000 yıl öncesi) beri kullanılageldiği sonucuna ulaşılan maske, başlangıçta av ve dini ritüeller için kullanılmış olmakla birlikte zamanla eğlence, sanat, spor ve çalışma hayatı alanlarında da kullanılmıştır. Tarih boyunca farklı kültürlerde farklı malzemelerle yapılmış ve hayatın çeşitli alanlarında kendine kullanım alanı bulmuştur. Bu çalışmada maskenin tarihi gelişiminden, kullanım amaçlarından, Ortaçağ'da ve özellikle o dönemde karnavallarda kullanımından bahsedilecektir. Çalışmanın amacı tarih boyunca farklı kültürlerde, farklı zamanlarda ve farklı amaçlarla kullanılmış olan maskenin bu kullanımlarını bir araya getirerek özgün bir eser ortaya çıkarmaktır. Çalışmada maskenin Ortaçağ karanlığını yırtıp bir aydınlık, bir nefes ortamı oluşturması fikri de irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğlence, Karnaval, Maske, Ortaçağ

Abstract

The mask is a historical, cultural, and artistic element that dates back to ancient times. Based on discovered evidence, it has been concluded that masks have been used since the Upper Paleolithic Era (about 40.000 years ago), initially employed for hunting and religious rituals, over time it has also been used in entertainment, art, sports, and work life. Throughout history, masks have been crafted from different materials in different cultures and have found their own area of use in various areas of life. This study will discuss the historical development of masks, their purposes, and their use during the Middle Ages, particularly in carnivals of that era. This research aims to produce an original work that explores the journey of mask usage across different cultures, periods, and purposes throughout history. The study also delves into the idea of the mask breaking through the darkness of the Middle Ages, creating an environment of light and a breath of fresh air.

Keywords: Entertainment, Carnival, Mask, Medieva

GİRİŞ

Karnavallar, Ortaçağ'da afet, felaket, salgın hastalık ve ekonomik buhran yaşayan köylü, tüccar ve zanaatkarlar, kentliler ve feodal beylerden oluşan Avrupa'daki halkın gülmek için fırsat bulduğu hatta belki de gülmeyi ön plana çıkarabildiği nadir etkinliklerden biridir. Ortaçağ'ın başlarında daha rahat bir atmosfere sahip olduğu görülen gülme, kahkaha atma ve eğlenme eylemleri Ortaçağ'ın ortalarından itibaren küçümsenmiş, dışlanmış ve hatta ayıp sayılmış, dinsel baskının hakimiyetindeki manastırlar dışında, ancak düzenlenen karnavallar sayesinde özgürce gerçekleştirilebilmiştir. Genellikle Hristiyan takvimi esas alınarak Büyük Perhiz (Lent) öncesi ya da Aziz Günleri gibi dini olaylar veya yıl sonu ya da Şubat – Mart aylarında bahara geçiş gibi vesilelerle düzenlenen karnavallar, maskeli ve kostümlü balolar, düzen karşıtı mizahi gösteriler, içki ve yemek şölenleri, yarışmalar, geçitler ve şakalar gibi türlü kutlama şekillerine ve giyim kuşam çeşitliliğine sahne olmuştur. Bu karnavallar tüm Avrupa boyunca İtalya (Venedik Karnavalı), Fransa (Nice Karnavalı), İsviçre (Basel Karnavalı), İspanya (Cadiz ve Tenerife) ve Almanya'da (Köln Karnavalı) daha düzenli olmak üzere ayrıca Portekiz, Polonya, Macaristan, Çekya, Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan'da da kutlanmıştır. Ortaçağ karnavalları, Roma'dan günümüze kadar uzanan zaman diliminde tekrarlanan eğlenceler arasında varlığını devam ettirebilen ender kutlamalardan biridir. Maskelerin sıklıkla kullanıldığı Ortaçağ karnavalları, aslen kış oyunlarının bir parçası olarak ilk kez IV. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış ve XV. yüzyıla gelindiğinde kutlamalar o kadar popüler hale gelmiştir ki maske takmak yalnızca toplumun erkekleri için değil, kadınları için de önemli bir eğlence aracı olmuştur.¹ Karnavallar, o denli önemli ve farklı etkinliklerdi ki dinen hoş görülmeyen her türlü edimin kabul görebileceği kral ve papa taklitleri, kiliseyi eleştirme ya da kiliseyle dalga geçme ve küfürlü ya da ağır eleştirili olarak uygulanan kaba mizah gibi sansasyonel eğlenceleri içermekte ve Almanca konuşulan Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi ülkelerde beşinci mevsim olarak anılan bu zaman dilimi özgün bir hal olarak ortaya çıkmıştır.² Özellikle Ortaçağ karnavalları dendiğinde akla gelen karnavallardan bazıları ve kısa tarihçesi şu şekildedir:

Venedik ve Floransa Karnavalları (İtalya): XI. ve XII. yüzyıllarda başlayıp XVIII. yüzyılda Avusturya yönetimi tarafından yasaklansa da XIX. yüzyıldan itibaren tekrar kutlanmaya başlanıp günümüze kadar gelmiştir.

Paris Karnavalları (Fransa): XII. yüzyılda başlayıp XVI. ve XVII. yüzyıllarda en popüler zamanlarını yaşayıp XVIII. yüzyılda popülerliği zayıflamış bir şekilde günümüze kadar gelmiştir. Maske ve kostüm kullanımı karnavalla bütünleşmiş haldedir.

Basel Karnavalı (İsviçre): XIV. yüzyılda başlamış ve 1376 yılında gerçekleşen şiddet olaylarından dolayı "Kötü Karnaval" olarak adlandırılıp Kutsal roma İmparatoru IV. Charles tarafından yasaklanmıştır. Yasaklara rağmen devam eden karnaval günümüze kadar ulaşmıştır. Günümüzde insanlar pazartesi sabah 4'te maske ve kostümler eşliğinde ellerinde fenerlerle caddeleri aydınlatarak bu etkinliği başlatmaktadır.³

Köln ve Nürnberg Karnavalları (Almanya): Ortaçağ ile ilişkilendirilen bu karnavallarda günümüzde hala maskeli ve kostümlü sokak eğlenceleri şeklinde kutlanmaktadır.

Bu karnavallar Ortaçağ'dan günümüze kadar uzanan kültürel miras niteliğindedir. Yaygın şekilde maske ve farklı kostüm kullanımlarının yer aldığı söz konusu karnavallar geçmişten beri yaşanan coşkulu kutlamaların günümüze ulaşan aktarım köprüleridir.

¹Sarah Carpenter, "Women and Carnival Masking", *Records of Early English Drama*, 21(2), 1996:9.

²Carolyn Birdsall, *Nazi Soundscapes: Sound, Technology and Urban Space in Germany, 1933-1945*, (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012), 65.

³Bastian Peter, *The History of Carnival of Basel*, (Basel, 2024).

Günümüzde de büyük hazırlıklarla beklenen ve ilgiyle kutlanan etkinlikler olarak gerçekleştirilmektedirler.

Bu çalışmada maske, maskenin tarihi ve maskenin kullanım amaçları, Ortaçağ karnavalları merkezinde tartışılacaktır. Çalışmada ilk aşamada alanyazın taraması yoluyla bu konu üzerine gerçekleştirilmiş çalışmalar incelenmiştir. İncelemeler sonucunda konu ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmasına rağmen özellikle Ortaçağ'da maske kullanımı üzerine yapılmış olan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yapılan alanyazın taraması sonunda Ortaçağ'da VII. yüzyıldan itibaren gülme ve gülmeye sebep olacak etkinliklerin baskılanmış olmasına rağmen bu çağın ilk dönemlerinde bu gülmece olayının yalnızca orta değil yüksek kilise çevrelerine de tesir ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedenlerini Bakhtin⁴ şu şekilde sıralamaktadır:

1. Resmi kilise – feodal kültürü VII., VIII. ve hatta IX. yüzyıllarda daha zayıftı ve tamamıyla gelişmemiştir,

2. Halk kültürü çok güçlüydü, olmayışı düşünülemezdi, çeşitli öğelerinin de propaganda amaçlı kullanılması gerekmişti,

3. Roma Saturnalia geleneği ve yasallaşmış olan Roma halk gülmecesinin başka biçimleri hala canlıydı,

4. Kilise Hristiyan bayramlarını gülmece kültürleriyle bağlantılı yerel pagan bayramlara uyarladı (onları Hristiyanlaştırma amacıyla),

5. Genç feodal düzen hala görece ilericiydi ve bu yüzden görece halkçıydı.

Çalışma içerisinde karnavallarda maske kullanımının Ortaçağ'da alışıl gelmiş olumsuz atmosferi dağıttığına dair görüşler irdelenmiştir. Bu bağlamda yukarıda bahsedilen olumsuz atmosfere sebep olan olaylar şu şekilde sıralanabilir:

a. Dini, siyasi ya da ekonomik sebeplere dayalı kavimler göçü sonucunda yıkılan Batı Roma'dan sonra gerçekleşen 410'daki Roma Yağmalanması,

b. V. yüzyıldaki Vandalların Kuzey Afrika Seferleri sonucu Roma'nın stratejik tahıl üretim merkezlerini ele geçirmeleri,

c. 536 yılında gerçekleşen Volkanik Kış'ın ardından Avrupa'da yaşanan "Güneşsiz Kış" ve kıtlık ile birlikte yaşanan tüm bu olayların 541-542 yıllarındaki Justinianus Vebası ile birleşerek büyük bir yıkıma neden olması,

ç. V. ve VII. yüzyıllar arasındaki Anglosakson ve Britanyalıların mücadeleleri, VI. ve VII. yüzyıllardaki Bizans- Sasani mücadeleleri, özellikle VII. yüzyıldaki Arap Seferleri,

d. VIII. ve X. yüzyılları kaplayan Karolenj ve Viking savaşları, 1066'da gerçekleşen Hasting Savaşı, 1096-1271 yıllarını kapsayan Haçlı Seferleri,

e. 1315-1317 yılları arası gerçekleşen yoğun yağışlar ve aşırı soğuklar sebebiyle Avrupa'yı etkisi altına alan Büyük Kıtlık,

f. 1337-1453 yılları arasında gerçekleşen Yüzyıl Savaşları, Reconquista olarak adlandırılan ve 711-1492 yıllarını kapsayan İspanya ve Portekiz'deki Hristiyanların Endülüs'teki topraklarını geri alma mücadelesi,

⁴ Mikhail Bakhtin, *François Rabelais ve Ortaçağ-Rönesans Halk Kültürü*, çev. Sabri Gürses (İstanbul: Alfa Yayınları, 2016), 90.

g. 1347-1351 yılları arası gerçekleşen ve Avrupa nüfusunun üçte birinin yok olmasıyla sonuçlanan Kara Veba, yine XIV. ve XV. yüzyıllarda gerçekleşip Küçük Buzul Çağı olarak nitelendirilen Avrupa'nın çoğu bölgesinde etkisini gösteren düşük hava dalgaları sonucu meydana gelen kıtlık ve ekonomik çöküş,

ğ. İngiltere'de 1455-1487 yılları arasında gerçekleşen Güller Savaşı ve İtalya'daki şehir devletleri çatışmaları.

Tüm bu olaylara bakıldığında bunların, bu olaylara tanık olan halk üzerinde yıkıcı etkilerinin olacağını görmek oldukça açık bir sonuçtur. Bu olaylarla yıpranmış ve kaotik bir ortamda bulunmak zorunda kalmış olan dönemin insanları, düzenledikleri karnavallar ve söz konusu karnavallarda kullandıkları maske ve kostümlerle içlerinde olanı dışa vurabilme, yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen gülüp eğlenebilme fırsatı yakalamışlardır.

MASKENİN TARİHSEL YOLCULUĞU

Maskenin kelime anlamına odaklanan Güner⁵ Eski Yunanca'da maske manasına gelen prosophon kelimesinin göz önünde olan ve yüz anlamlarını taşıdığını ifade etmiştir. Yasan⁶ da maske kelimesinin kökeninin belirsiz olduğunu, lakin büyük olasılıkla Arapça bir kelime olan ve hayvana, canavara veya yaratığa ya da ucubeye dönüştürme, değiştirme özelliği olan maskhara (mashara / maskara)'dan geldiğini belirtmiştir.

Tarihine bakıldığında maskenin Üst Paleolitik Dönemden beri yani bundan 40.000 yıl öncesinde dahi var olduğu bilinmektedir. Gezgin⁷ kendini doğanın bir unsuru olarak kabul ettirmek gayesi içerisinde olan Paleolitik dönemdeki avcı toplayıcı halkın maske kullanarak, kendilerini dış dünyadan gelebilecek muhtemel tehditlere karşı avantaj elde etme amacı gütmüş olabileceğini ifade etmiştir. Tarih öncesine dayanan kaya parçalarında, mağara duvarlarıyla çanak ve çömleklerde keşfedilen çizimlerin maske ile maskelerin kullanıldığı törenlerin ilk kayıtlı örneklerini sağladığı söylenebilir. Nunley ve McCarty⁸ bu çizimlerin kati olarak en eski maskeli törenler olup olmadığı asla bilinemeyeceğinden, lakin günümüz kültürlerinin benzer maskeli törenlerinin bu çizimlerdeki maskelemelerin bir çeşidi olduğu hakkında ikna edici kanıtlar bulunduğu bahsetmektedir. Nunley ve Mc Carty ayrıca maske yapımının ilk örneklerinden birinin Fransa'nın güneyinde yer alan Hortus'taki yerleşim birimlerinden Mousterian'dan geldiğini belirtmiştir. Arkeolog Henry de Lumpley büyük olasılıkla 40.000 yıldan önce yapılmış ve yıpranmış bir şekilde günümüze kadar ulaşmış olan bir leopar deri kalıntısı bulmuş ve bunun bir maske olarak kullanıldığı sonucuna varmıştır.

Konuralp⁹ maskenin tarihini anlatırken ilk kullanılış amacı olarak düşünüldüğü dönemden günümüze kadar olan farklı kullanım amaç ve yerlerini şu şekilde aktarmıştır:

Çok eski zamanlara kadar geriye uzanan maskenin kullanım tarihi sahip olduğu bu uzun vadeli geçmiş sayesinde şekli, işlevi, kullanım amacı ve sıklığı gibi karakteristikleri yönünden derinlemesine bir farklılık göstermektedir. Maske bir kabileden av yapanların kendilerini doğa ile bir bütün haline getirebilmek adına

⁵ Yıldız Güner, *Maskede İfade: Dünya Maske Geleneklerine İfadeye Katkıları Açısından Bir Bakış*, Sanatta Yeterlik Eser Metni (İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi 2006), 60.

⁶ Metin Yasan, *Maske, Maskede İfade ve Sinemada Maske Kullanımı*, Yüksek Lisans Tezi (İstanbul: İstanbul Üniversitesi 2011), 40.

⁷ İsmail Gezgin, *Paleolitik Çağlardan Hıristiyanlığa Kadar Sanatın Mitolojisi* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2008), 23.

⁸ John W. Nunley vd., *Masks Faces of Culture*. (New York: Harry N. Abrams, Inc., Publishers in association with the Saint Louis Art Museum 1999), 15.

⁹ Cengizhan Konuralp, *İlkel Kültürde Maske ve Günümüz Modern Sanatına Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi (Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi 2021), 21-22.

yararlandıkları bir kamufle aracı olmaktan, cüzzamdan müzdarip bir hastanın cemalini toplum üyelerinden sakınmak amacıyla kullandığı bir örtü, tarıma elverişli toplumlarda şamanların büyü yapmada kullandıkları bir alet, savaş meydanında bir savaşçının sahip olduğu bir zırh veya düşmanını korkutmak namına kuşandığı bir kostüm hatta günümüz dünyasında ağır sanayi çalışanın can güvenliği kapsamında kullandığı bir araç olmaya kadar çeşitlenen çok farklı görevler yüklenmiştir.

Maskenin bahsedilen çok yönlü işlevlerinden biri de tarihsel süreçteki çeşitli ihtiyaçlara uyum sağlayabilme kapasitesidir. Bu bağlamda Demircioğlu¹⁰, nun tespitlerine göre: maskenin, zaman içinde çeşitli uygulama amaçları ve şekilleriyle kendini yenilediğini, ilkel insanların avlarını yakalamak ve doğaya karşı koyabilmek için yararlandıkları maskeleri zaman içerisinde dini törenlerde ve ritüellerde değişik gayelere hizmet eden şekillere dönüştürdüklerini görebilmekteyiz. Maskenin kullanım alanlarıyla ilgili olarak ise: Demircioğlu (159) Eski Mısırlıların ölümlerini diğer dünyada da yaşatabilmek adına ölüm maskeleri yaptığını, yine düşmandan ve kötü ruhlardan sakınmak amacıyla korunma maskeleri yapıldığını, Eski Yunan'da tiyatronun ortaya çıkışıyla maskenin, tiyatro sahnelerinde çeşitli amaçlarla yerini aldığını söylemiştir. Sonraları ise maskenin tüm bu fonksiyonlarını devam ettirmekle birlikte, popüler kültürün sayesinde karnavallarda, balolarda veya çocuklara yönelik oluşturulan çizgi film kahramanlarının kıyafetlerinde, daha ziyade eğlence sektörüne hizmet eden yanı sıra öne çıktığını ifade eden Demircioğlu (159), günümüze gelindiğinde ise maskenin, artık yüze takılan gözle görülür suni bir yüz olmanın ötesinde, kişilerin sosyal yaşamda çeşitli rolleri takınmak amacıyla kullandıkları soyut bir kimlik yerini aldığını sözlerine eklemektedir.

Maskenin toplumsal ve kültürel işlevinin yanı sıra dramatik sanatlarda üstlendiği rolden de bahsetmek gerekir. Yasan¹¹ dramalarda maske kullanımının ilk örneklerinden birinin milattan önce VI. yüzyılda Antik Yunan tiyatrolarında gerçekleştiğini ifade etmiştir. Yasan¹² ayrıca Eski Yunan maskelerinin bozulabilir maddelerden yapılmalarından dolayı geriye sadece birkaçının kalabildiğini, fakat resim ve heykel gibi eski sanat eserleri incelendiğinde oyuncuların maskeleri nasıl kullandığını ve canlandırdığını keşfedilebileceğini sözlerine eklemiştir. Konuralp¹³ ise insanların gizemli, ürkütücü, büyüleyici ve alt edilemez doğüstü varlıklar olmayı diledikleri andan itibaren maskelerin tarih sahnesindeki yerini aldığını ve özelliğini kaybetmeksizin varlığını koruduğunu ifade etmektedir.

Maskenin tiyatro tarihindeki yolculuğu konusunda Kaptan¹⁴ da maskenin özellikle tiyatrodaki sürecini anlatırken Antik Yunan'dan başlayıp Roma'ya uzanan, sonrasında Commedia dell'Arte (XVI. yüzyıl İtalyan Halk Tiyatrosu)'ye sızan Avrupa sahne sanatlarındaki maskenin varlığının, XX. yüzyıla gelinceye dek Rönesans döneminde bir nevi sonlandığının kabul edilebileceğini söylemektedir. XX. yüzyıldan günümüze kadar bakıldığında ise maskenin birkaç ilkel kabile haricinde başlangıçtaki manasından oldukça uzaklaştığı ve daha çok tiyatro oyunlarında tercih edildiği ve hatta sadece ticari amaçla özellikle Haiti, Japonya, Endonezya, Hindistan ve Meksika gibi bölgelerde turistlere yönelik yapıldığı söylenebilir. Yani başlangıçta daha çok savunma, korunma, ayinlerin bir parçası ya da avcılıkta yararlanılan bir eşya olarak tarih sahnesine çıkan maske, zamanla karnaval ve eğlencelerin vaz geçilmez bir öğesi, tiyatro sahnelerinin en sık kullanılan aksesuarı, çizgi

¹⁰ Zeynep Demircioğlu, "İletişim Sürecinde Amaç ve Niyeti Farklaştıran Egemen Bir Öge Olarak Maske" *Atatürk İletişim Dergisi* 8, 2015: 159.

¹¹ Yasan, Maske, Maskede, 51.

¹² Yasan, Maske, Maskede, 52.

¹³ Konuralp, İlkel Kültürde, 1.

¹⁴ Özgür Kaptan, *İç Mekanda Seramik Maskelerin Mekana Bağlı Yardımcı Malzemeler ile Uygulanması*, Yüksek Lisans Tezi (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi 1997), 27.

filmlerde karakterlerin kimliklerini gizli tutma yolu ve nihayetinde daha çok ticari amaçlara hizmet etmeye başlayan uzun geçmişli bir nesne haline dönüşmüştür.

MASKE YAPIM MALZEMELERİ VE KULLANIM AMAÇLARI

Maske uzun tarihi geçmişi; av, dini ayinler, gizlilik ve eğlence gibi farklı amaçlarla kullanılmış olmasından dolayı hem yapıldığı malzeme hem de kullanıldığı mekanlar yönünden geniş bir yelpazeye sahip olmuştur. Kılınç¹⁵ gizemli yapısı ve takan kimsenin kimliğini gizlemesi ile maskenin tarihöncesi çağlardan beri tiyatro gösterilerinde, dinsel törenlerde veya eğlence amaçlı şenliklerde kullanılmakta olduğunu aktarmıştır. Güner¹⁶ şamanların ritüel maskeleri kötülüklerin defedilmesi, düşmanın uzaklaştırılması, iklimin kontrol edilmesi ve hastalıkların iyileştirilmesi gibi durumlar için kullandığını belirtmiştir. Bununla birlikte yapıldığı malzeme çeşitliliğine odaklanan Konuralp¹⁷ ise maskeler oluşturulurken kullanılan malzemelerin, kullanıldığı kültürün özelliklerine göre değişiklik gösterdiğini; kimi zaman bir deri, kimi zaman bir kumaş, kimi zaman da pişmiş topraktan yapılmış maskelerin kullanıldığı kültürlerin birer yansıması olduğunu dile getirmiştir. Yukarıda sayılanlardan farklı olarak Duran¹⁸ dünyadaki pek çok kültürde hâkim ve cellatların, ilerde gerçekleşebilecek saldırılara karşın maske kullandıklarını ifade etmektedir. Ortaçağ Avrupasında, Aztek kültüründe ve Osmanlı'da da cellatların maske kullandıkları bilinmektedir. Dogon ve Yoruba kabileleri gibi bazı Batı Afrika toplumlarında yargı yürüten kimseler maske kullanırlar ve bu şekilde yargının kendileri değil Tanrı tarafından verildiğini simgelerlerdi. Özdemir ve Arslantař¹⁹ bu maskelerin rastgele yapılamadığını ve sadece maske ustaları tarafından yapılabildiğini aktarmaktadırlar. Burada temel amaç verilen kararlardan dolayı zarar gören kişi ya da yakınları tarafından gelebilecek kötülüklerin önüne geçmektir. Eski zamanlardan beri tabiatla iç içe olma, törenler ve eğlence gibi farklı aktivitelerde farklı amaçlara hizmet etmiş olan maske, günümüzde ise sinemada süper kahramanların kendini gizleme aracı ya da korku filmlerinde bir korku aracı, yarışmalarda veya Rio Karnavalı gibi etkinliklerde bir aksesuar olarak, eskrim, hokey gibi sporlarda koruyucu amaçlı ve sağlık sektöründe çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Maskelerin kullanım amaçları arasında şunlar sayılabilir:

Törenlerde, ayinlerde dinsel işlevi olan, insan, hayvan veya hayali yaratık sureti şeklinde yüze takılan cisimler. Bu çeşit maskeyi takan kişi kendi benliğini yitirir ve taktığı şeyle özdeşleşir.

Tanınmamak veya kimliğini gizlemek amacıyla yüzün tamamını veya bir kısmını kapatacak şekilde takılan yeni yüz. Amaç maskeyi kullanan kişinin başkaları tarafından tanınmamasıdır.

Yüzün bütününe veya bir kısmını koruma amaçlı kapatmak için kullanılan maskeler. İş ve spor maskeleri örnek olarak verilebilir.

Korkutmak maksatlı kullanılan maskeler, *Çığlık* filmi gibi korku filmleri örnek olarak verilebilir.

Ölülerin bedenleri çürüdükten sonra yüzlerin kalıcılığını sağlamak amacıyla kullanılan maskeler, Mısır'da gömülen kişilerin özellikle önemli kişilerin mezarına da

¹⁵ Sevgi Kılınç, *Maskelerin Farklı Materyallerle Seramik Sanatına Uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi (Malatya: İnönü Üniversitesi 2011), 5.

¹⁶ Güner, *Maskede İfade*, 10.

¹⁷ Konuralp, *İlkel Kültürde*, 3.

¹⁸ Faik Sabri Duran, *İnsanlar Alemi*, (İstanbul: Kanaat Yayınları, 1939), 47.

¹⁹ Muammer Özdemir ve Yüksel Arslantaş, "Neolitik Dönem Ölümlerinde Ritüellerinde Maske", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 2, 2021: 1043.

konulan maskeler. Oyuncuların ya da performans sanatçıların taktığı, belli bir kişiliği simgeleyen maskeler.²⁰

Konuralp²¹ eski dönemlerden beri insanların yaşamlarında yer bulan ve çeşitli amaçlara hizmet eden maskelerin insanlar tarafından ilk kullanılmaya başlandığında, insanlardaki hâkim düşüncenin kullanılan maskenin kullanan kişinin farklı bir ruh haline bürünmesine yol açtığı veya o kişiye yeni bir ruh verdiği yönünde olduğunun düşünüldüğünü aktarmaktadır. Ergüven²² ise maske kullanımının farklı bir yönüne dikkat çekerek maskenin bir gizlenme aracı olduğunu, maske kullanımının özünde gerçek kimliğin saklanmasıyla yönelik olduğunu belirterek bu ikinci kullanımıyla maskenin insanlık tarihinin belli bir aşamasında ortaya çıktığını ve haliyle günümüzde terör eylemlerinin simgesi haline gelen maskeli yüzlerin, şüphesiz ki bu yöndeki kullanımın doruk noktası olduğunu sözlerine katmıştır. Bu düşünce pek çok ülkede gerçekleşen yasa dışı eylemlerde sıklıkla görülmektedir dolayısıyla maske kullanımının kimliği gizlemenin en kolay yolu olduğu söylenebilir. Canetti²³ ise maskeyi anlatırken, etkisinin büyük bölümünü, ardında neyin gizlendiğine dair hiçbir şey belli etmemesinden aldığını söyler ve maskenin kusursuzluğunun ardındaki her şeyi gölgesinde bırakarak tek başına ortaya çıkmasından geldiğini ekler. Yani maskenin sağladığı gizem onu güçlü yapan şeydir denilebilir. Özbudun²⁴ da benzer şekilde maskenin kullanımıyla alakalı olarak;

“maske, kolektivitinin anonimliğinin güvencesiydi, adeta; kimsenin kendisi olmadığı, gündelik rutinin dışına çıktığı, yaşamını, davranışlarını düzenleyen gündelik kurallardan sıyrıldığı büyük altüstlüğüün sigortası...” sözlerine yer vermiştir.

Buradan maskenin, insanların rahat ya da daha özgür olabilmek adına kullandıkları ve onunla birlikte yeni bir kimlik edinerek olmak istedikleri kişiliğe büründükleri anlamı çıkarılabilir. Başka bir deyişle maske ardına saklanana yücelten, onu istenilen şeye dönüştüren ve bunları yaparken de kullanıcısının kimliğini gizleyen bir güce sahiptir.

MASKENİN KARNAVALLARDA KULLANIMI

Karnaval hakkında pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, bu çalışmalar genellikle karnaval kavramını anlatan ortak bir tanım kullanmak yerine, kendi yaklaşımlarına uygun tanımları tercih etmiştir. Bu bağlamda, Salihoğlu²⁵ karnaval kelimesinin kökeninin pek çok kaynaktan Latince etin saklanması manası taşıyan “carne” ve ete veda manası taşıyan “valle” sözcüklerinden türemiş olabileceğinin söylendiğini aktarmaktadır. Aynı ifadeleri Sanders²⁶’de de görmek mümkündür. İlim²⁷ ise karnavalın gerçek manada neye karşılık geldiğini anlatırken, karnavalın “literal anlamda” genellikle Katolik Avrupa ve bazı Ortodoks ülkeleriyle yine bazı Protestan Avrupa ülkelerinde rastlanılan, türlü tarihsel ve yerel farklılıklar sergileyen bir kutlama türü olduğunu ifade etmektedir.

Karnaval, toplumsal ahengin, standartların ve hiyerarşik yapıların altüst edildiği, kalıcı olmayan kısa süreli bir özgürlük ve eşitlik imkânı sağlayan bir kutlama şekli olarak,

²⁰ Büyük Larousse. Cilt XV. Lordlar Kamarası-Mete. (İstanbul: Milliyet Gazetecilik 1986). s7845

²¹ Konuralp, İlkel Kültürde, 19.

²² Mehmet Ergüven, *Sırdış Görüntüler*, (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2007), 124.

²³ Elias Canetti, *Kitle ve İktidar*, çev. Gülşat Aygen. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), 30.

²⁴ Sibel Özbudun, “Devlet Maske takar mı?” *Görüş*, 2022:1.

²⁵ Burcu Salihoğlu, *Türk Tiyatrosunda Karnavalesk ve Grotesk Sahneleme İncelemeleri*. Yüksek Lisans Tezi. (İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi 2019), 16.

²⁶ Barry Sanders, *Kahkahanın Zaferi Yıkıcı Tarihi Olarak Gülme*. çev. Kemal Atakay. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000), 182.

²⁷ Fırat İlim, *Mikhail Bakhtin’de Diyaloji Kuramı ve Karşı-Kültür Olarak Karnaval*. Doktora Tezi. (İzmir: Ege Üniversitesi 2015), 144.

tarikh boyunca çeşitli kültürel vesilelerde etkili bir ritüel fonksiyonu üstlenmiştir. Bu fonksiyonuyla alakalı olarak Sanders²⁸ kapsamlı olarak şu ifadelerde bulunmuştur:

Karnaval günlük yaşam dünyasıyla kökten karşıtlığı göz önünde tutularak, toplumsal yaşamın baş aşağı edildiği ve zamanın geriye döndürüldüğü bir tür tersine çevirme ya da başkaldırma töreni olarak yorumlanmıştır. Günlük yaşamın kurulu düzenini neredeyse ütopyacı bir anarşi karşısında çözüldüğü, bütün hiyerarşik yapıların tersyüz olduğu ve bütün insanlar arasında temel eşitliğin ilan edildiği bir kahkaha, çılgınlık ve oyun dünyası olarak görülmüştür. Hepsinden önemlisi normal yaşamın bastırma ve yasaklarının geçerliğini yitirdiği ve her tür zevk biçiminin birden olanaklı hale geldiği bir teni kutlama olarak anlaşılmıştır. Gerçekten de şenliğin adı bile “teneveda” anlamına gelen (Latince ten anlamın gelen canis veda anlamına gelen vale sözcüklerinden) Büyük Perhiz’den önce tenselliğin bir tür son utkusu olarak yorumlanmıştır. Tenselliğin bu kutsanışının çeşitli zaman ve mekanlarda kendine özgü tezahürlerinin, farklı dönemlerde ve farklı kültürel bağlamlarda mevcut somut simgeselliklerin olduğunu biliyorsak da bu karnaval geleneğinin temel biçimsel birliği yapılan neredeyse bütün önemli çalışmaların varsayımlarından biri olmuştur.

Tüm bu söylenenler göz önünde bulundurulduğunda karnavalın, farklı ayinleri, eğlence ya da etkinlikleri ifade ederken tercih edilen bir tabir olduğu sonucuna varılmaktadır. En genel hatlarıyla Ortaçağ Avrupası’nda karşımıza çıkan karnavallar göz önüne alındığında bu eğlence vesileleri, ilgili dönem içerisinde yer alan hiyerarşik varlığın kısa bir süreliğine de olsa yok sayılması, ayıplanan veya hoş karşılanmayan hareketlerin yapılmasının serbestlik kazandığı, özgürlüğün had safhada yaşandığı bir zaman dilimi olarak anlatılabilir. Burada halkın otoriteye ve doğaya bir meydan okuma isteği kendini hissettirir bu nedenle otoriteye ve topluluğa uygun olan kuralların çoğu buralarda izlenmez. Karnaval, halktan gelen, halka ait ve kentsel bir aykırılık halidir. Altınışık²⁹ karnavalesk eğlencelerin değişik kültürlerde ortaya çıktığını ve içinde bulunulan otoritenin ne kadar sert ve sarsılmaz kaidelerle tespit edilmiş olursa olsun bu kaidelerde gözle görülür bir başkalaşım, tepetaklak olmuş dünya olgusunu meydana getirecek kadar çarpıcı bir kural tanımazlık, aşırıya kaçma ortaya koyduğunu dile getirmektedir. Ayrıca karnavalların içeriği ile ilgili de içki, kumar, cinsellik, aşırılıklar ve kadınların da eğlencelere dahil oluşundan bahsetmektedir. Treggiari³⁰ karnavalların tarihlendirilmesiyle alakalı olarak şenliklerin varlığının Roma İmparatorluğu döneminde de sürdüğünü, bu zaman diliminin özellikle Ortaçağ’da şu an bildiğimiz manadaki karnavalın ilk örnekleri sayılabilecek “Saturnalia”(Antik Roma’da her yıl 17 Aralık’ta başlayıp genellikle bir hafta süren ve tarım tanrısı Satürn onuruna düzenlenen festival) etkinliklerinin sergilendiği dönem olduğunu ifade eder. Altınışık³¹ da Treggiari’yi destekleyen şekilde “karnaval, dönemsel olarak da Ortaçağ Avrupa’sına aittir.” der. Bu ifadeler çalışmamızın amacına uygun olarak karnavalı Ortaçağ ile ilişkilendirmesi yönünden önem arz etmektedir. Altınışık, sözlerinin devamında ise karnavalların ortaya çıktığı dönemin şartlarına göre meydana gelmiş, o zamanın hâkim olan otoritelere, kilisenin gündelik hayata olan etkisine bağlı, bu alanlarda yaşanan çatışmalara karşılık veren, var olan baskı ve sert kuralları al aşağı eden, bunları kısa bir süreliğine de olsa bütünüyle tersine döndüren bir eğlence türü olduğunu söyler. Karnavalların kendilerine has atmosferinden bahseden Altınışık³²’a göre karnavallar türlü ayinler, kostüm ve maskelere başvurulması, dans ve müzik gibi şekillerde, zıtlıkların gerçekleştiği, gerginliğin temelinde yatan formal, sert, kalıplaşmış süregelişi kısa bir süreliğine dondurur ve kendine özgü işleyişi,

²⁸ Sanders, *Kahkahanın Zaferi Yıkıcı Tarihi Olarak Gülme*, 182.

²⁹ Zeynep Hande Altınışık, *Venedik Karnavalı Seramik Maskelerinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi ve Uygulama Çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi. (İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi 2018), 37-38.

³⁰ Susan Treggiari, *Roman Social History*, (London and New York: Routledge, 2001), 46.

³¹ Altınışık, *Venedik Karnavalı*, 39.

³² Altınışık, *Venedik Karnavalı*, 39.

samimiyetiyle tüm bunların yerini alır. Bakhtin³³ karnavalların insanlar tarafından izlenen bir gösteri olmadığını; insanların bizzat onun içinde yaşadığını, herkesin ona katıldığını ve karnavalın bütün insanları kucakladığının altını çizer. Karnaval vakitlerinde bütün hiyerarşik üstünlüklerin bir tarafa atılmasının özel bir yeri vardır. Resmi bayramlarda ünvan özellikle önem verilen bir şeydi; buralarda herkesin sınıfına göre belli eylemlere katılıp katılmayacağı beklenirdi, başka bir ifadeyle herkes yerini bilmeliydi. Bu bayramlar eşit olmamanın ilanıydı. Karnavalda ise bu durumun tam tersi hakimdi ve her şey, herkes birbirine eşit kabul edilirdi. Diğer vakitlerde “kast, mülkiyet, meslek, yaş” kriterleriyle sınıflandırılan insanlar arasında karnaval vakitlerinde bu olaya özgü bağımsız ve samimi bir ilişki şekli kendini gösterirdi.³⁴

Bu tür etkinliklerde maske kullanımı belki de bu aykırı davranışlardan dolayı ilerde sorumlu tutulmamanın tek yolu olarak ortaya çıkmış olabilir. Maskenin alternatif olarak kişinin normalde yapmaya utanacağı, kendinden dış dünyanın beklemeyeceği davranışları rahatlıkla ve kimliğini gizleyerek yapabilmesine olanak sağladığı da düşünülebilir. Bu yönüyle maske özgürlüğün ve hesap vermeden hareket etmenin anahtarı şeklinde kabul edilebilir. Karnaval esnasında maske kullanımıyla alakalı en eski döküman 2 Mayıs 1268 olarak tarihlenmiştir. Söz konusu dökümandan, Mattaccinoların (Joker maskesi giyenler) yumurta fırlatma şeklinde gerçekleşen oyunlarının yasaklandığı anlaşılmaktadır. Hayat ve Seyahat adlı bir internet sitesinde ise 1348 yılındaki Veba salgınının Venedikteki nüfusunun yarısının hayatını kaybetmesine yol açtığını, vebadan ölmeyip de sağ kurtulan insanların ise vücut ve yüzlerindeki yaraları setretmek amacıyla maskeler takıp uzun kıyafetler giymeye başladıklarını, geçen zamanla birlikte halkla özdeşleşen bir simge haline gelmiş olan çeşitli renk ve şekillerdeki maskelerin karnavallarda kalıcı olarak kullanılmaya başlandığını anlaşılmaktadır. Altmışık³⁵ tarihi XIII. yüzyıla kadar geriye dayanan Venedik Karnavalının tertip edilme gerekçelerinden birinin, söz konusu bu şehrin döneminde Akdeniz'deki etkili merkezlerinden biri olması sonucu bunun yol açtığı coşku olduğunu ve zaman içerisinde buna, elde edilen zaferlerin de ilave edilmesi olduğunu dile getirmektedir. Maske giyinme geleneğinin de esasen Venedik'te XIII. yüzyıldan beri var olan bir gelenek olduğunun altını çizirken, maskelerin bu dönemde soyluların ve yargı mensuplarının, sıradan halkın arasına karışmak suretiyle, olaylar hakkında onlardan birinci ağızdan kanıt elde etmelerine ortam sağladığını da sözlerine eklemiştir. Burada açık şekilde maskenin kanuna hizmet ettiği ya da bir davanın takibine olanak sunduğu anlaşılabilmektedir ki bu çalışmanın geneline yayılmış olan maskenin kanunsuzluk amacıyla kullanıldığı fikrinin aksi yönünde bir durumdur.

Bakhtin³⁶ maskenin halk kültüründe çok karmaşık, anlamlı ve önemli olduğunu, maskenin değişimin ve şekil değiştirmenin mutluluğuyla, keyifli özgürlükle, doğal sınırların kaldırılması/yıkılmasıyla ve alaya alınmasıyla bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Bakhtin³⁷ romantik groteskte maskenin halk- karnaval dünya algısının birliğinden çıkarılarak tekdüze bir hale getirildiğini ve başlangıçtaki doğasından farklı anlamlar yüklendiğini ifade etmiştir. Tüm bunlara rağmen maskenin romantik groteskte bir şeyleri muhafaza edebildiğini, bu doğanın maskede yok edilemeyeceğini ve maskenin her zaman ayrı bir atmosferi olduğu için asla diğer nesnelere gibi sıradan bir nesne olamayacağını iddia etmektedir. Buradan maskenin sahip olduğu gücün kendisini tarihin tozlu raflarına kaldırılmasının önüne geçeceği ve varlığını daha uzun bir süre belki de sonsuza dek sürdüreceği anlamı çıkarılabilmektedir.

Ortaçağ'dan hareketle gelişen ve günümüze kadar varlığını ve coşkusunu devam ettiren bu karnavalları ve bu karnavallarda maske kullanımını şu şekilde ele alabiliriz:

³³ Mikhail Bakhtin, *Rabelais ve Dünyası*. çev. Çiçek Öztekin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2005), 33-34.

³⁴ Mikhail Bakhtin, *Rabelais ve Dünyası*, 26.

³⁵ Altmışık, Venedik Karnavalı, 28.

³⁶ Mikhail Bakhtin, *François Rabelais*, 49.

³⁷ Mikhail Bakhtin, *François Rabelais*, 50.

Venedik Karnavalları (İtalya): Venedik kanallarında ve meydanlarında yapılan bu karnaval Ortaçağ'a damgasını vuran maske ve kostümleriyle ünlü bir etkinliktir. Koçak ve Canpolat³⁸ Venedik Karnavallarının Avrupa'nın en eski ve ilgi çekicisi olduğunu, bu karnavallarda çeşitli eğlence, sokak şovları ve maskeli balolar düzenlendiğini ifade etmektedir. Maske takmanın bir gelenek olduğunu aktaran Koçak ve Canpolat bu maskelerin çeşitli hayvan ve insan yüzlerinden oluştuğunu ve hayvan maskesi kullanılmasının amacının kutsal hayvanların ilahi gücünün insana aktarılması olduğunu söylemektedirler. Bertnard³⁹ da günümüzde hala önemli bir yere sahip olan Venedik Karnavallarının başarısının dünyanın her bir yanından gelen günlük hayatın koşuşturmasından kaçan ve maziye olan hasretini gidermek isteyen insanlardan geldiğini söylemektedir.

Paris Karnavalları (Fransa): Genellikle Notre – Dame Katedrali civarında düzenlenen Paris Karnavalları zamanında Paris'in, Ortaçağ'ın karnaval merkezi olduğu söylenebilir. Maskeli yürüyüşlerin yapıldığı bu festival bilhassa Mardi Gras (Yağlı Salı)'da en hareketli zamanına ulaşmaktadır.

Londra Karnavalları (İngiltere): Ortaçağ İngiltere'sine karnavalların çok desteklenen ve Londra'nın açık meydanlarında kutlandığı bilinmektedir. Toplumun sosyal normlarından maske takarak sıyrılan insanlar özgürlüğü son derece uç noktalarda yaşarlardı. Deliler Bayramı adlı festivalde komik maske ve kostümlerle toplumsal eleştiri yapılırdı.

Basel Karnavalı (İsviçre): Yine Ortaçağ'a tarihlenen ve günümüzde varlığını devam ettiren bu karnavalda sokak geçitleri, kostümler ve maskeler ön planda kullanılmaktadır. Trümpy⁴⁰ Basel karnavallarını anlatırken kökeninin Ortaçağ'a dayandığını ve o dönemde karnavalda maskeli insanların sokaklarda yürüyüşler yaptığını bahsetmektedir.

Köln ve Nürnberg Karnavalları (Almanya): Her ikisi de Ortaçağ'da kutlanmaya başlamış ve günümüze kadar varlığını devam ettirebilmiştir. İkisinde de kostümlü ve maskeli geçitler düzenlenerek, şarkılar söylenerek kutlanmaktadır. Ortaçağ'da kutlanan Köln karnavalından bahseden Brophy⁴¹ karnavallarda maske kullanıldığının altını çizmektedir.

Brugge Karnavalı (Belçika): Ortaçağ'da özellikle XIV. ve XV. yüzyıllarda Belçika'nın Brugge şehrinde kutlanan festivallerde geleneksel kostümler ve maske kullanımı boy gösterirken, insanlar şehrin büyük meydanlarında bu festivaller sayesinde dini ve sosyal eleştiri yapma şansı yakalamıştır.

Floransa Karnavalı (İtalya): Bu bölümde ele alınacak olan son festival yine Ortaçağ'a tarihlenen ve insanların türlü kostümler ve maskeler kullanarak şarkı söyleyip eğlendiği ve halkın soylularla bir araya gelebildiği vesileler olarak karşımıza çıkan Floransa Karnavalları olmaktadır.

Tüm bu festivallere bakıldığında hepsinin üç özelliği dikkat çekmektedir: Bunlardan birincisi Ortaçağ ile birlikte başlıyor olmaları, ikincisi kostüm ve maske kullanımının hepsinin vazgeçilmez parçası olması ve son olarak günümüze kadar varlıklarını devam ettirip hala coşkuyla kutlanmalarıdır.

³⁸ S. Çiğdem Koçak ve Zeynep Hande Canpolat, "Bir Ritüel Kostüm Aksesuarı Olarak Venedik Karnaval Maskeleri ve Uygulama Çalışmaları". *İdil*, 84 (2021 Ağustos): s. 1231–1244.

³⁹ Gilles Bertrand, Venice Carnival From The Middle Ages to The TwentyFirst Century: A Political Ritual Turned "Consumer Rite"?, France, *Journal of Festive Studies*, Vol. 2, No. 1.

⁴⁰ Hans Trümpy, "The Carnival of Basel: A Contribution To Its History". *Diogenes*. 1985;33(129):35.

⁴¹ James M. Brophy, "Carnival and Citizenship: The Politics of Carnival Culture in the Prussian Rhineland, 1823-1848". *Journal of Social History*, Summer, 1997, Vol. 30, No. 4 (Summer, 1997), 885.

SONUÇ

Maskenin Eski Taş Çağı olarak nitelendirilen Paleolitik Döneme kadar geriye giden bir tarihe sahip olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada tarihin eski zamanlarından beri gerek avcılık amacıyla gerekse dini ritüellerde kullanım alanı bulup devam eden süreçte eğlence, mizah, kültürel faaliyetlerde, çeşitli spor aktivitelerinde, sinemada ve iş hayatında kendine yer edinen maskenin Ortaçağ bağlamında karnavallarda ve şenliklerde kullanımı üzerinde durulmuştur. Ayrıca çalışmada özellikle Ortaçağ Avrupası'nda en görkemli zamanlarını yaşamış olan bu karnavalların günümüze kadar hayatta kalıp hala coşkuyla kutlanmaları üzerinde durulmuştur. Bu çalışmayla maskenin tarih içerisinde geçirmiş olduğu değişiklikler irdelenmiş, tarihi, kullanım amaçları, yapıldıkları malzemeler ve kullanım yerleri üzerinde durularak özellikle Ortaçağ'da karnavallarda kullanımı gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Ortaçağ gibi çeşitli olumsuzluklarla birlikte anılır hale gelmiş bir dönemin ve özellikle kilisenin VII. yüzyıla kadar sergilemiş olduğu baskıcı tutumunun gölgesinde maskenin, eğlence amacıyla kendine yer bulmuş olmasının ve bunun gülme ekseninde kullanıldığının vurgulanmasının alana katkı sunacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra Ortaçağ'da eğlencenin varlığının daha fazla araştırılmasının önem kazanacağı da beklenmektedir. Bu şekilde Ortaçağ hakkında hakim olan tamamen kasvetli, yıkıcı oluşu ve mutluluk verici tek yönü olmayan zaman dilimi olduğu düşüncesi irdelenmeye açık hale gelecektir.

KAYNAKÇA

Altınışik, Zeynep Hande. Venedik Karnavalı Seramik Maskelerinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi ve Uygulama Çalışmaları. Yüksek Lisans Tezi. (İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi 2018).

Bakhtin, Mikhail. Rabelais ve Dünyası. çev. Çiçek Öztekin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2005).

Bakhtin, Mikhail. François Rabelais ve Ortaçağ-Rönesans Halk Kültürü, çev. Sabri Gürses (İstanbul: Alfa Yayınları 2016).

Bertrand, Gilles. "Venice Carnival From The Middle Ages to The TwentyFirst Century: A Political Ritual Turned "Consumer Rite"?", France, Journal of Festive Studies, Vol. 2, No. 1, <https://doi.org/10.33823/jfs.2020.2.1.30>, 2020.

Birdsall, Carolyn. Nazi Soundscapes: Sound, Technology and Urban Space in Germany, 1933-1945 (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012) <http://www.jstor.org/stable/j.ctt46mv5n.7> Erişim Tarihi: 22.09.2023

Brophy, James M. "Carnival and Citizenship: The Politics of Carnival Culture in the Prussian Rhineland,1823-1848". Journal of Social History , Summer, 1997, Vol. 30, No. 4 (Summer, 1997), 873-904.

Büyük Larousse. Cilt XV. Lordlar Kamarası-Mete. (İstanbul: Milliyet Gazetecilik 1986).

Canetti, Elias. Kitle ve İktidar, çev. Gülşat Aygen. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010).

Carpenter, Sarah. "Women and carnival masking", Records of Early English Drama, 21(2), 1996: 9-16. <http://www.jstor.org/stable/43505418> Erişim Tarihi: 20.09.2023

Demircioğlu, Zeynep. İletişim Sürecinde Amaç ve Niyeti Farklılaştıran Egemen Bir Öge Olarak Maske" Atatürk İletişim Dergisi 8, 2015: 157- 182.

Duran, Faik Sabri. İnsanlar Alemi, (İstanbul: Kanaat Yayınları 1939).

Ergüven, Mehmet. Sırdaş Görüntüler (İstanbul: Agora Kitaplığı 2007).

Gezgin, İsmail. Paleolitik Çağlardan Hıristiyanlığa Kadar Sanatın Mitolojisi. (İstanbul: Sel Yayıncılık 2008).

Güner, Yıldız. Maskede ifade: Dünya maske geleneklerine ifadeye katkıları açısından bir bakış, Sanatta Yeterlik Eser Metni (İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi 2006).

İlim, Fırat. Mikhail Bakhtin’de Diyaloji Kuramı ve Karşı-Kültür Olarak Karnaval. Doktora Tezi. (İzmir: Ege Üniversitesi 2015).

Kaptan, Özgür. İç Mekanda Seramik Maskelerin Mekana Bağlı Yardımcı Malzemeler ile Uygulanması, Yüksek Lisans Tezi (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi 1997).

Kılınç, Sevgi. Maskelerin Farklı Materyallerle Seramik Sanatına Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi (Malatya: İnönü Üniversitesi 2011).

Koçak, S. Çiğdem ve Zeynep Hande Canpolat. “Bir Ritüel Kostüm Aksesuarı Olarak Venedik Karnaval Maskeleri ve Uygulama Çalışmaları”.İdil, 84 (2021 Ağustos): s. 1231–1244. doi: 10.7816/idil-10-84-08

Konuralp, Cengizhan. İlkel kültürde maske ve günümüz modern sanatına yansımaları, Yüksek Lisans Tezi (Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi 2021).

Nunley, John. W., McCarty Cara, Emigh John, Ferris Lesley K. Masks Faces of Culture. (New York: Harry N. Abrams, Inc., Publishers in association with the Saint Louis Art Museum 1999).

Özbudun, Sibel. “Devlet Maske Takar mı? (1)Bütün toplumlar eninde sonunda maske takar (2)“Görüş. 2022. Erişim Tarihi: 22.11. 2023 https://gorus21.com/devlet-maske-takar-mi1/#_ftn2#_ftn2

Özdemir, Muammer ve Arslantaş, Yüksel. “Neolitik Dönem Ölüm Ritüellerinde Maske”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31, 2, 2021: 1041- 1054.

Peter, Bastian. (2024). The History of Carnival of Basel, (Basel). Erişim Tarihi: 12.12.2024 <https://carnivalofbasel.com/history-carnival-basel/>

Salihoğlu, Burçu. (2019). Türk tiyatrosunda karnavalesk ve grotesk sahneleme incelemeleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.

Sanders Barry. Kahkahanın Zaferi Yıkıcı Tarihi Olarak Gülme. çev. Kemal Atakay. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2000).

Treggiari, Susan. Roman Social History, (London and New York: Routledge, 2001).

Trümpy, Hans. "The Carnival of Basel: A Contribution To Its History". Diogenes. 1985;33(129):33-46. doi:10.1177/039219218503312902

Yasan, Metin. Maske, maskede ifade ve sinemada maske kullanımı. Yüksek Lisans Tezi. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi 2011).

İnternet Kaynakları

<https://hayatveseyahat.com/venedik-karnavali/> Erişim Tarihi: 18.09.2023

<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 16.09.2023